

سرود "ای ایران" به روایت روح الله خالقی

علیرضا شاه‌محمدی - امیر منصور

از تاسیس رادیو در سال ۱۳۱۹ شمسی تاکنون، نشریات گوناگونی توسط رادیو و یا رادیو تلویزیون منتشر شده است. برخی از این نشریات، عبارتند از "صدای تهران"، "اینجا تهرانست"، "رادیو تهران"، "رادیو ایران"، "موسیقی رادیو"، "تماشا" و انواع مجلات "سروش" که طول دوره انتشار آن‌ها بین سه شماره تا چند سال، متغیر بوده است.

نشریات یادشده حاوی اطلاعات مفیدی از عرصه‌های گوناگون مدیریت و تولید برنامه‌ها در تهران و ایستگاههای رادیویی شهرستان‌ها می‌باشند و چهره‌های بسیاری در آن‌ها قلم زده‌اند که موضوعات و مباحث متنوعی را مورد توجه قرار داده‌اند.

از جمله موضوعاتی که به گستردگی در نشریات یادشده مشاهده می‌شود "موسیقی" است که چه به لحاظ تاریخی و چه به لحاظ موزیکولوژی، اخبار و اسناد زیادی از دهه‌های مختلف، از این طریق بجا مانده و در دسترس قرار گرفته و گوشه‌هایی تاریک مانده را برای علاقمندان و پژوهشگران روشن و آشکار می‌سازد.

سرود "ای ایران"، از قطعات جاویدان موسیقی ایران است که اطلاع از کم و کیف ساخته شدن و اجراهای گوناگون آن، مشتاقان زیادی دارد. مرحوم روح الله خالقی که سازنده این اثر می‌باشد در صفحه‌های ۱۴ تا ۱۶ اولین شماره از "اینجا تهرانست" که در اردیبهشت ماه سال ۱۳۲۶ منتشر شده، شخصا چگونگی ساخته شدن "ای ایران" را روایت کرده است که عین آن از همان ماخذ نقل می‌شود و بدون تردید، دارای جذابیت ویژه‌ای برای همه خواهد بود.

نکته قابل توجه که در متن به آن اشاره شده ضبط سرود "ای ایران" بر روی فیلم در مرکز پخش صدای رادیو با اجرای نوازندگان انجمن موسیقی ملی و همسرایی هنرجویان آن انجمن در سال ۱۳۲۳ شمسی و پخش روزانه قطعه ضبط شده از رادیو بوده است.

اگرچه تاکنون مدرکی دال بر ضبط سرود "ای ایران" به صورت صفحه‌های سنگی ۷۸ دور به دست نیامده اما احتمال آن بطور کامل منتفی نیست. اجرای شناخته شده "ای ایران" با صدای مرحوم غلامحسین بنان است و تنها صفحه‌های سنگی ۷۸ دور ضبط شده از وی، متعلق به سال ۱۳۲۶ شمسی و بر روی صفحه‌های دارای لیبیل سبز رنگ هیز ماسترز ویس می‌باشند و از آنجا که هنوز دیسکوگرافی کاملی از این سری صفحه‌ها تهیه نشده است به ضرس قاطع نمی‌توان در وجود یا عدم صفحه سنگی "ای ایران" اظهار نظر کرد و با توجه به پخش روزانه آن از رادیو - که گویای اهمیت و توجه به این قطعه در شرایط سیاسی اجتماعی آن ایام بوده - احتمال ضبط آن در سال ۱۳۲۶ شمسی، احتمالی قابل اعتناست همانگونه که "مناجات" شناخته نشده‌ای از بنان، در بین همین سری صفحه یافت شد.

نگارش: روح اشغالی

سرود ای ایران

و ابتکار مخصوصی دارند مراجعه نمودم و الحق استاد نامبرده نیز اشعار این سرود را بهترین و جوی ساخت برای اولین بار که این سرود در کنسرت انجمن موسیقی ملی نواخته شد بقدری در دل شنوندگان تأثیر کرد که در اثر تشویق حضار سه بار تکرار شد. جناب آقای دکتر عیسی صدیق که در آن موقع وزیر فرهنگ بودند در کنسرت حضور داشتند و بسیار باین سرود ابراز علاقه نمودند و بلافاصله دستور دادند که از سرود ای ایران فیلم برداشته شود و همه روزه در رادیو نواخته شود. فردای آن روز از این سرود در مرکز بخش صدا فیلم برداشته شد و نوازندگان انجمن موسیقی ملی در نواختن آن شرکت کردند. عده‌ای هم از هنرجویان هنرستان موسیقی اشعار آنرا سرانیدند.

آهنگ و اشعار این سرود دوبار توسط انجمن موسیقی ملی بچاپ رسیده‌است و اکنون نیز برای استفاده دستاران هنر در اولین شماره نشر بفرادیو طبع میرسد.

چون سرود ای ایران که همه روزه در رادیو نواخته میشود علاقمندان زیادی دارد و عده‌ای از شنوگان طالبند که تاریخچه این سرود را بدانند اینک توضیح مختصری درباره آن داده میشود:

در تابستان سال ۱۳۲۳ قمری که نیروی خارجی هنوز در ایران بود روزی یکی از دوستان ترحمن آمد و ضمن صحبت گفت چه میشود اگر آهنگ هائی ساخته شود که خازجیان بدانند هنوز عشق میهن پرستی در نهاد ایرانیان خاموش نشده است. سخن او مرا سخت متأثر کرد و پس از رفتن او تصمیم به ساختن این سرود گرفتم و چون احساساتم برانگیخته شده بود و میدانستم آهنگی که ممکن است در ملت ایران مؤثر واقع شود باید در یکی از دستگاههای موسیقی ایرانی باشد مخصوصاً آهنگ دشمنی را که طبعی ترین آهنگ های ایرانست برای ساختن این سرود انتخاب کردم. باری این سرود در همان روز ساخته شد و برای ساختن اشعار آن آقای کل گلاب استاد محترم دانشگاه که درین قسمت ذوق

از اندوز های وادبو

وقتی که اجاق خانه بی تو ایان خاموش است

اگر طالب سعادت خود هستید سعادت هنرمهان و جامعه خود را بخواهید - کاری کنید که محبت و نیکی شما همرا بپیشای و تمجید واداره - اگر از معنیها و لطف ای بی تو ایان محبت بهره مند هستید گاهنگاه هم باری از بی تو ایان و مستعدانی که در جوار خانه شما منزل دارند بکنید و با محبت و مساعدت خود اندکی از بازار اندوه آنها بکاهید - متوجه باشید هنگامیکه اجاق خانه شما روشن است بوی آفتاب و اطعمه از درون روزن آن درخشا ببعش میشود و بدشام کردین بی تو ایان و مستعدان و گرسنه میرسد اجاق خانه آنها و چراغ بخت ایشان خاموش است - وظیفه شما است که در چنین هنگام دست باری بسوی آنان دراز نسازید و با کرم و رحمت خود شکم گرسنه شان را سیر نمائید و قلوب دردمند ایشان را تسلی بکشید.

سازنده آهنگ : آقای روح الله خالقی

شاعر : آقای حسین گل گلاب

سرود ای ایران

(۱)

ای ایران، ای سرز پر مهر ای خاک سر چشمه هنر
دور از تو اندیشه بدان پاینده مانی تو جاودان
ای دشمن از تو سنگ خاره ای من آهنم
جان من فدای خاک پاک میهنم
مهر تو چون، شد یثه ام دور از تو نیست، اندیشه ام
درواه تو کی ارزش دارد این جان ما پاینده باد خاک ایران ما

(۲)

سنگ گوشت، دروغ گوهر است خاک دشت، بهتر از زر است
مهرت از دل، کی بیرون کنم بر گو، ای مهر تو چون کنم
تا گردش جهان و دور آسمان نباست
نور ایزدی همیشه رهنمای ماست
مهر تو چون، شد یثه ام دور از تو نیست، اندیشه ام
درواه تو کی ارزش دارد این جان ما پاینده باد خاک ایران ما

(۳)

ایران، ای خرم بهشت من روشن از تو، سر نوشت من
گر آتش بارد به یکرگم جز مهرت در دل نیروم
از آب و خاک و مهر تو سرشته شد گلم
مهر اگر برون رود گلی شود دلم
مهر تو چون، شد یثه ام دور از تو نیست، اندیشه ام
درواه تو کی ارزش دارد این جان ما پاینده باد خاک ایران ما

از اندرز های وادیو

راه خنجر شیبختی

از مرد خوشبختی پرسیدند فلسفه خوشبختی تو چیست ؟ گفت من فلسفه ندیدم . خوشبختی من در عمل من است -
پرسیدند همت چیست گفت بروی هوستان خود میبندم - در پیش مردم فروتنی میکنم - از خود پستمان و دروغگو بان میگردم
از وقت خود بدوستی استفاده میکنم - به زیر هستان تل میسوزانم - مستندان را در آن خود شرکت میدهم خدا را از راه
ایمان و دیانت و خانواده و فرزندان خود را از راه مواظف انسانی میرسانم - به استنها و عبادیهای روزگار ، مرور میشوم -
در مقابل محنتها و غمها دامن عبر و استقامت را از دست نمیدهم - این است دلیل خوشبختی من -

نت سرود ای ایران

$\text{♩} = 120$

دقت (مقتدره)

دوازده

دوازده

D.C.

راستی
 برای راست توایی رسید در مقصود
 تو راست باش که هر دولتی که هست تراست
 تو خوب و راست بر آتش دروغ میداری
 کجا با آتش دروغ برده مردم راست
 سندی

ولاج واقعه
 ولاج واقعه پیش از وقوع باید کرد
 دروغ سود ندارد، چو وقت کارآمدست
 روزگار سلامت سلاح جنگ بساز
 و گره سبیل چو بگرفتند شاید بست
 سندی